

Рецензия

на дисертационния труд на

Моника Попова

за получаване на образователна и научна степен „доктор”,
на тема:

Развитие на скулптурата по времето на Тиванските царе (XII, XVIII династии)

Трудът на Моника Попова е плод на дългогодишните и занимания в областта на древноегипетската древност, започнали като увлечението на художник по естетическите форми и магическото въздействие на древноегипетското изкуство. Тя търпеливо посещаваше през годините бакалавърски и магистърски курсове в НБУ и бе част от колорита на нашата египтологическа общност. Египтологията остави видим отпечатък и в нейното творчество като художник – факт, който ни показва, че граничните области на знанието, синтеза на академично изследване и творчеството са посока, в която българските художници могат и трябва да развиват себе си.

Затова и дисертационният труд, който тя пожела да защити в ДП „Египтология” бе посветен на проблемите на изследване на древноегипетското изкуство и в частност скулптурата, тема, към която Моника Попова има изявен интерес и от чисто художествени позиции.

Така заявената тема обхваща два важни периода от египетската история – епохите на Средното и Ново царство, а в географски план разглежда специфичните местни стилове, доколкото те могат да бъдат определени от наличния материал. Акцентът при изследването на триизмерния образ обаче пада върху образа на владетеля и многобройните царски статуи от периода. Изследването на царските статуи е добра основа за разбиране на промените в древноегипетското изкуство, въпросите свързани със стила, канона и пропорциите, както заради изобилния материал (в някои случаи), така и заради поддържаните високи естетически стандарти при изработването на владетелския образ. Вероятно за това Моника Попова се е насочила главно към тези форми на древноегипетската

скулптура. В допълнение тя е направила опит да даде преглед на ролята на скулптурата в древноегипетската религия и ритуала и да напусне спокойните води на чисто естетическите наблюдения, направени от съвременна гледна точка.

Дисертацията се състои от увод, две глави, заключение, списък на съкращенията, използвана литература – общо 264 стр.

Въведението разгръща темата за същността а скулптурата като проследява понятията, свързани с образа, ролята на скулптурата в ритуала и канона в древноегипетската скулптура. Би трябвало формално тази първа част да се нарече „Въведение”, или „Първа глава” за да се разграничи от емоционалния „Увод” на автора. Още повече, че тази част от работата заема материала до стр. 109.

В първата част на това въведение се проследяват понятията за изкуство в древноегипетски език, тяхната липса и неразривната връзка между писменост и изкуство. Правилно Моника Попова свърза възгледите на древните египтяни за сътворението на света с човешкото творчество, както и връзката между елементите на човешката личност и идеята за безсмъртието, като Ка, Ба, Ах с функцията на египетската статуя. Тук авторката се опитва да даде преглед на съществуващите видове статуи. Би следвало на опита за класификация да се отдели повече място, защото при подобна класификация, разглеждания в следващите глави материал – каталог с царски и други образи би могъл да се систематизира по-добре. Преминавайки към темата за ролята на скулптурата в ритуала тя избира да разгледа три отделни ритуала – „ритуала за отваряне на устата”, хеб-сед-ния фестивал и празника Опет. И трите засегнати теми са важни за разбирането ни за ролята на скулптурата в религиозния живот на Древен Египет. Препоръката ми обаче е тази част да бъде синтезирана само като основни изводи, защото изследването на всеки от трите ритуали-тържества е тема за отделна дисертация. Изобилието от сведения, факти, мнения и твърдения в египтологическата литература е сериозно препятствие и изисква висока степен на организираност, още повече за художник, воден от емоционални и творчески импулси. Моника Попова е положила много труд в опита си да сглоби и организира тази толкова информативна част на труда.

Темата за канона и пропорциите в древноегипетското изкуство завършва това дълго изложение като са посочени основните особености на канона и пропорциите. Тази част би могла да бъде разширена с привеждането на

допълнителен материал, като се отчетат промените в канона и пропорциите през различните етапи на развитие на древноегипетското изкуство. Това би послужила на автора при анализа на царските изображения, застъпени в следващите две глави. Би трябвало да се обърне внимание и на технологиите за изготвяне на различните изображения, в зависимост от използвания материал и мащаби.

Първа глава е посветена на тиванската скулптура в епохата на Средното царство, но са разгледани и други месни школи. Моника Попова обвързва историческата обстановка и политическа среда с появата, разпространението на царските статуи, а не се обръща единствено към естетическата страна на въпросите за образа. В тази глава Моника Попова разглежда и темата за т.нар „реалистичен портрет” в царската скулптура като си задава въпроси за неговата поява и смисъл.

Втора глава е посветена на скулптурата в периода на Новото царство. Тя проследява запазените царски изображения на Яхмос, Аменхотеп I, Тутмос I и Тутмос II, Хатшепсут и Тутмос III, като отделя внимание и на скулптурите на царските емисари и влиятелни фигури като Сенемут (Сенмут) и Аменхотеп, сина на Хапу. Отделно и правилно са разгледани изображенията на царици – Яхмос-Миритамон, Туя и Тейе.

Работата завършва със Заключение, в което са поднесени основните изводи на работата (тук би трябвало те да са оформени по структурирано), списък на съкращенията и библиография. Би трябвало системата на цитиране да се прецизира и уеднакви, защото на места не е поднесена коректно, а цитираните съчинения да съдържат и информация за страниците, защото на някои места са посочени само заглавията на монографиите.

От друга страна трудът е постижение за своя автор, отдаден на артистична кариера и преподаване в друга област на знанието. Важното обаче е, че с тази дисертация Моника Попова хвърля мост между академичното знание на египтологията и опита, впечатленията и творческите възгледи на художника, с което тя е справила успешно. Самият факт, че от друго творческо поле и в зряла възраст на автор и творец, тя смело навлиза в дебрите на египтологията, за да почерпи знание, ново разбиране и гледна точка, да обогати себе си и артистичната общност с този нов опит е достоен за уважение.

Всичко това ми дава основание да заявя, че представеният за обсъждане научен труд отговаря на изискванията за получаване на образователната и научна

степен „доктор” (шифър 05.03.01), поради което препоръчвам на членовете на Уважаемата комисия да предложи на Академичния съвет на НБУ присъждането на степенята „доктор” на Моника Попова.

27.05.2014

доц. д-р Теодор Леков